

ВПЛИВ СКЛАДОВИХ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

КАЛІНІЧЕНКО Сергій

ДНП «Центр Тестування» МОЗ України,
Державний біотехнологічний університет

<https://orcid.org/0000-0003-3958-4763>

Вирішення питання забезпечення продовольчої безпеки країни на основі сталого зростання обсягів виробництва продукції сільськогосподарства передбачає підвищення ефективності економічного потенціалу підприємств аграрного сектору економіки. Потенціал підприємства та його конкурентоспроможність є важливими аспектами в сучасному бізнес-середовищі. Потенціал підприємства описує його можливості для досягнення мети, розвитку та успіху в майбутньому. Цей потенціал може включати різноманітні ресурси, такі як фінансові, людські, технічні, матеріальні та інтелектуальні, а також здатність ефективно їх використовувати. Конкурентоспроможність підприємства визначає його здатність конкурувати на ринку успішно, привертати клієнтів і забезпечувати стійкий прибуток. Це означає, що підприємство вміло використовує свій потенціал для створення інноваційних продуктів або послуг, ефективної маркетингової стратегії, оптимізації виробничих процесів та управління ресурсами, а також реагує на зміни у конкурентному середовищі. Успішне підприємство здатне максимізувати свій потенціал, щоб забезпечити високий рівень конкурентоспроможності, що в свою чергу дозволяє йому вести успішну діяльність у довгостроковій перспективі. Ефективне застосування економічного потенціалу організації передбачає максимально стійке становище господарюючого суб'єкта, відзначається найефективнішим застосуванням всіх видів ресурсів. Складові економічного потенціалу підприємства мають значний вплив на його успішність та конкурентоспроможність. Економічний потенціал формується та функціонує під впливом різноманітних факторів, включаючи економічні, соціальні, технологічні та політичні чинники. Керування цим потенціалом вимагає розуміння та управління всіма цими аспектами, а також врахування їх взаємодії та впливу на діяльність організації.

Ключові слова: потенціал, структура, складові, аграрне підприємство, ефективність.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2025-15-28>

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Агропромисловий комплекс (АПК) є однією з найважливіших соціально-економічних систем, яка зберігає рівновагу між наявними потребами суспільства та можливостями, ресурсами, завдяки яким забезпечується загальний результат її діяльності. Даний комплекс за своєю суттю є сукупністю сфер та галузей, що взаємодіють один з одним з метою виробництва та переробки сільськогосподарської сировини та продукції.

Одним із найважливіших завдань аграрного сектору економіки є забезпечення продовольчої безпеки країни на основі сталого зростання обсягів виробництва продукції сільськогосподарства. Успішне вирішення цього завдання передбачає підвищення ефективності економічного потенціалу аграрного сектора економіки на основі раціонального використання земельних ресурсів, застосування сучасної технології обробітку сільськогосподарських культур та поліпшення утримання та породності продуктивного тваринництва, а також впровадження досконаліших методів ведення господарства.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

О.В. Куроченко, М.А. Копнов, В.П. Сладкевич узагальнено розглядають поняття «економічний потенціал» (на рівні країни, галузей та підприємств), акцентуючи увагу на їх спроможності забезпечувати суспільні потреби, а також розвиток виробництва та споживання. Також зазначені автори виокремлюють компоненти, які сукупно формують економічний потенціал країни [1]. О.В. Балахонова досліджує поняття економічного потенціалу країни та підприємства, виходячи з особливостей поєднання при цьому відповідних ресурсів та потреб [2].

О.К. Добикіна, В.С. Рижиков, С.В. Касьянюк, М.Є. Кокотько, Т.Д. Костенко, А.А. Герасимов [3], Л.В. Коваль [4], А.М. Лисенко [5] трактують економічний потенціал, виходячи з необхідності досягнення суб'єктом господарювання визначених цілей розвитку, а отже й економічних вигід на основі поєднання сукупності наявних у його розпорядженні ресурсів з виробничими та іншими можливостями щодо подальшого трансформування таких ресурсів.

Підвищення економічної ефективності потенціалу підприємства потребує його структуризації, встановлення функцій та зв'язків. На сьогодні не сформовано чіткого та однозначного уявлення про структуру потенціалу. Це зумовлюється тим, що увага вчених спрямована на визначення прояву складових потенціалу, методологію та інструментарій оцінки

впливу на загальні результати діяльності підприємства на ринку, а ефекту від використання такого впливу сукупного потенціалу досліджено недостатньо.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета статті дослідити вплив складових економічного потенціалу аграрного підприємства на його конкурентоспроможність.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Стійкий розвиток агропромислового комплексу, зокрема підприємств, що у ньому функціонують, є суттєвим чинником зростання економіки країни загалом. Це насамперед можливість сільськогосподарських суб'єктів стабільно підтримувати рівновагу між факторами виробництва та темпами зростання потреб у виробленій продукції, а також темпами розвитку економіки. Підприємства АПК реалізують дуже важливе завдання, яке полягає у забезпеченні населення країни якісними продуктами харчування, товарами першої необхідності, які потрібні для нормальної життєдіяльності людини.

Здатність підприємства досягати поставлених цілей і отримувати заплановані результати фінансово-господарську діяльність, зберігаючи у своїй здатність до розвитку, є його потенціал.

Ефективне застосування економічного потенціалу організацій передбачає максимально стійке становище господарюючого суб'єкта, відзначається найефективнішим застосуванням всіх видів ресурсів. Економічний потенціал формується та функціонує під впливом широкого числа факторів.

Чинники економічного потенціалу – це детермінанти, що сприяють чи перешкоджають формуванню, розвитку та використанню економічного потенціалу. Їхня сукупність формує систему факторів економічного потенціалу, яка визначає сукупність умов, можливостей та здібностей підприємства чи економіки в цілому до здійснення виробничо-господарської діяльності, випуску продукції, товарів та послуг, що задовольняють потреби суспільства, а також розвитку виробництва та споживання.

Сам собою економічний потенціал є величиною змінною. Його рівень залежить від безлічі факторів, основними з яких вважаються:

- величина наявних ресурсів (як реально залучених у процес господарювання, так і латентних, тимчасово не використовуваних);
- якісні характеристики наявних ресурсів, що визначають їхню продуктивність;
- умови, що забезпечують відтворення та реалізацію економічного потенціалу.

Традиційно до базових чинників, визначальних економічний потенціал, відносять фінансові можливості господарюючої системи, трудові і матеріально-технічні ресурси, рівень інфраструктурного розвитку, досягнення науково-технічного прогресу. Усі вони тісно пов'язані з приватними потенціалами, що формують структуру економічного потенціалу.

Управління розвитком підприємства на базі економічного потенціалу передбачає визначення та оцінку факторів активізації економічного потенціалу, обґрунтування пріоритетів розвитку елементів економічного потенціалу з урахуванням існуючих можливостей та обмежень, вибір відповідних методів та інструментів щодо реалізації поставленої мети.

Ресурсний підхід до визначення економічного потенціалу підприємства є важливою концепцією в управлінні, оскільки він дозволяє розглядати підприємство як систему різних ресурсів, які взаємодіють для досягнення стратегічних цілей. Основними елементами цієї системи ресурсів є:

1. Фінансові ресурси: Вони включають стан активів, доступні кошти, співвідношення власних та позикових коштів, а також показники ліквідності та платоспроможності.
2. Інформаційні ресурси: Це документи та дані про стан внутрішнього та зовнішнього середовища, а також канали передачі інформації, які дозволяють підприємству ефективно аналізувати своє оточення та приймати стратегічні рішення.
3. Кадрові ресурси: Це кількісний та кваліфікаційний склад працівників, їх навички, інтелект та спеціальні знання, які є ключовими для реалізації стратегій підприємства.
4. Технологічні ресурси: Це матеріальні та нематеріальні технології, ідеї та науково-дослідницько-конструкторські розробки, які використовуються для виробництва продукції або надання послуг.
5. Технічні ресурси: Це матеріальні цінності та засоби виробництва, такі як машини, обладнання, будівлі тощо.

6. Просторові ресурси: Це складські, транспортні, комунікаційні та інші невикористані споруди, які використовуються для забезпечення виробничих процесів або надання послуг.

7. Ресурси системи управління: Це структури та взаємозв'язки між підрозділами, які дозволяють ефективно керувати підприємством і координувати його діяльність.

Врахування цих різноманітних ресурсів допомагає підприємствам ефективно використовувати свій потенціал та досягати стратегічних цілей.

Крім ресурсного існує і функціональний підхід, який передбачає, що структура потенціалу підприємства визначається основними функціями, серед яких: виробництво, техніко-технологічне забезпечення, маркетинг, зберігання та передача інформації, організація роботи підприємства, соціальне обслуговування працівників та пошук та розміщення фінансових ресурсів.

Обидва вищезазначені підходи є односторонніми і не розкривають структури потенціалу підприємства повною мірою

Особливий науковий інтерес представляють приклади комплексного аналізу структури потенціалу, які розглядають ресурсні та функціональні аспекти поряд з іншими характеристиками структури потенціалу підприємства, що ілюструє склад його елементів.

У зв'язку з тим, що при визначенні сутності економічного потенціалу доцільно поєднувати виробничий, маркетинговий (ринковий) та ресурсний підходи, слід виокремлювати наступні концепції у трактуванні поняття «економічний потенціал»: ресурсно-виробничу, ресурсно-стратегічну, виробничо-стратегічну, ресурсно-виробничо-стратегічну [6].

В.Я. Нусінов та Н.О Шура зазначають, що економічний потенціал суб'єктів господарювання формують внутрішня (ресурсно-виробнича) та зовнішня (ринкова) складові [6]. Як стверджують науковці, ресурсно-виробнича складова характеризує «внутрішні потенційні можливості суб'єкта господарювання по виробництву товарів (робіт, послуг)», а ринкова складова відображає «потенційні зовнішні (ринкові) можливості по реалізації таких товарів (робіт, послуг) споживачам та отримання доходу».

Аналіз структури економічного потенціалу сільськогосподарського підприємства дозволяє виділити три ключові компоненти – природний, виробничий та соціальний. Цей аналіз структури економічного потенціалу сільськогосподарського підприємства розкриває важливі компоненти, які впливають на його успішність.

Природний компонент, що включає земельні ресурси та природно-кліматичні умови, має велике значення для аграрних підприємств, оскільки вони залежать від нього для вирощування рослинності та утримання тварин. Виробничий компонент, що охоплює матеріально-технічні та нематеріальні ресурси, також є ключовим для ефективності виробництва на сільськогосподарських підприємствах. Соціальний компонент, пов'язаний з трудовими ресурсами та кваліфікацією персоналу, визначається ефективністю їх використання і може відігравати значну роль у досягненні успіху сільськогосподарських підприємств.

На сьогоднішній день можна виділити об'єктивні та суб'єктивні складові економічного потенціалу підприємства, розуміння яких є важливим для його успішного розвитку та досягнення стратегічних цілей. Об'єктивні складові потенціалу підприємства використовуються та відтворюються в результаті здійснення фінансово-господарської діяльності та характеризуються особистою та матеріальною формою. Вони включають: виробничий, відтворювальний, інноваційний та фінансовий потенціал (можуть бути об'єктивно виміряні та оцінені і вони частково залежать від зовнішніх умов). Суб'єктивні складові потенціалу підприємства не мають речовинну форму і не витрачаються в процесі виробництва, але мають стратегічне значення і виступають як сполучна ланка виробничого процесу. До суб'єктивних складових можна віднести: управлінський, науково-технічний, маркетинговий потенціал та потенціал організаційної структури управління (важко об'єктивно виміряти, оскільки вони пов'язані з внутрішніми процесами та відносинами в організації).

Розглянемо напрямки, які забезпечують зростання економічного потенціалу за рахунок активізації його елементів:

- розвиток виробничого потенціалу, шляхом розширення матеріально-технічної бази, стандартизації технологічних процесів, підвищення якості продукції, зниження витрат, вибудовування ефективності логістичної системи;

- розвиток трудового потенціалу, який включає найм та навчання персоналу, підвищення кваліфікації персоналу, оптимізацію умов праці та підвищення ефективності використання трудових ресурсів;

- розвиток фінансово-інвестиційного потенціалу, що полягає у формуванні ефективної програми реального інвестування, ефективної політики управління поточними активами, оптимізації структури капіталу;
- розвиток маркетингового потенціалу шляхом розробки ефективної рекламної кампанії, концентрації зусиль на розвиток ринку;
- розвиток організаційно-управлінського потенціалу (створення ефективної системи проектного управління; підвищення кваліфікації інвестиційних менеджерів; використання ефективних методів та інструментів управління, що дозволяють моделювати альтернативні сценарії розвитку та прогнозувати ефективність проектів).

Вибір конкретних напрямів залежить від індивідуальних особливостей досліджуваних суб'єктів господарювання. Реалізація вказаних заходів дозволить на практиці підвищити ефективність застосування економічного потенціалу підприємства та загалом позитивно позначиться на його діяльності.

Аналіз засвідчує, що кількісний приріст числа підприємств не відзначається стабільністю і не підтримується якісними змінами. Так, за період дослідження (2010-2022р.) кількість діючих суб'єктів господарювання скоротилася на 27040 одиниць. При цьому їх кількість протягом періоду дослідження суттєво коливається.

Щорічно зменшується частка підприємств, які одержали прибуток до оподаткування, тоді як зростає частка сільськогосподарських підприємств, які одержали збиток до оподаткування. Фінансовий результат підприємств, які одержали збиток до оподаткування, щорічно зростає (рис.1,2).

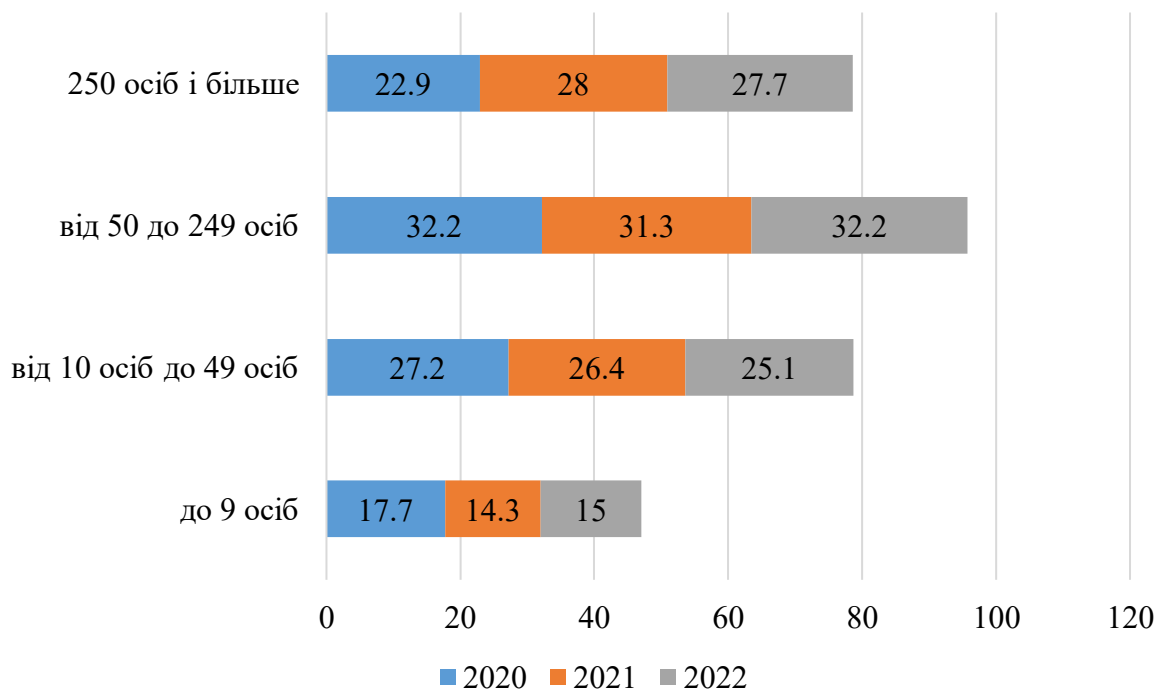

Рис. 1. Чистий прибуток підприємств сільського господарства з розподілом за кількістю найманих працівників за 2020-2022 роки, %

З аналізу випливає, що існує негативна тенденція у розвитку сільськогосподарських підприємств, яка проявляється у кількісному та якісному зменшенні їх чисельності та фінансових показників. Зазначимо ключові висновки з аналізу:

1. Зменшення числа підприємств - кількість господарств зменшилася, що свідчить про недостатню стабільність та відсутність якісних змін у цьому секторі. Також, сільськогосподарські підприємства втрачають своїх працівників, що може погіршувати їхню продуктивність.
2. Фінансові показники - зменшення фінансових результатів підприємств свідчить про їхню нездатність до забезпечення стабільного прибутку та вирішення соціальних питань працівників. Збільшення кількості підприємств, які зазнали збитків, може вказувати на загрозу банкрутства та втрату фінансових ресурсів.

3. Соціальні наслідки - негативні фінансові результати можуть мати серйозні соціальні наслідки для працівників сільськогосподарських підприємств, так як прибуток часто використовується для забезпечення їхніх потреб та соціальних програм.

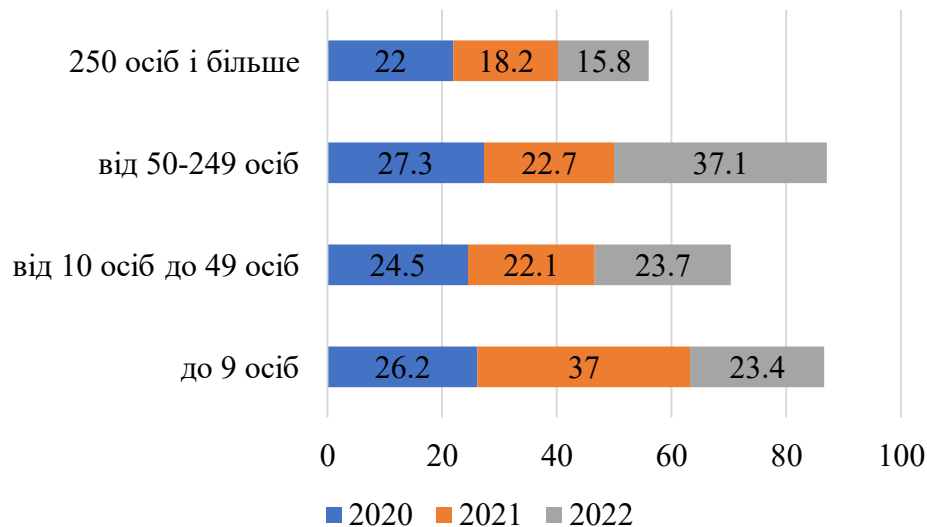

Рис. 2. Збиток підприємств сільського господарства з розподілом за кількістю найманих працівників за 2020-2022 роки, %

Джерело:[7].

Для подолання зазначених проблем та підвищення потенціалу підприємства необхідні системні управлінські заходи, спрямовані на покращення економічного стану та соціальних умов працівників в сільському господарстві. Такі заходи можуть включати в себе поліпшення управління, інвестиції у нові технології, підвищення якості продукції та підтримку підприємств через фінансові та податкові інструменти.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Економічний потенціал формується та функціонує під впливом різноманітних факторів, включаючи економічні, соціальні, технологічні та політичні чинники. Керування цим потенціалом вимагає розуміння та управління всіма цими аспектами, а також врахування їх взаємодії та впливу на діяльність організації. Тільки забезпечивши гармонійне співвідношення між різними компонентами економічного потенціалу, можна досягти високого рівня ефективності та стійкості бізнесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Куроченко, О. В., Копнов, М. А., Сладкевич, В. П., та ін. (2008). *Економіка від А до Я: Понятійно-термінологічний словник*. Київ: ДП «Видавничий дім «Персонал».
2. Балахонова, О. В. (2021). Узагальнення складових економічного потенціалу підприємства і механізм його розвитку. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*, 20(2), 98-115. [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2021.2\(48\).243683](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2021.2(48).243683)
3. Сабадириова, А. Л. (2010). Теоретичні основи організації потенціалу підприємства. *Економіст*, (1), 34-35.
4. Коваль, Л. В. (2010). Економічний потенціал підприємства: сутність та структура. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка*, 690, 59-65.
5. Лисенко, А. М. (2022). Аналітична оцінка ресурсно-виробничого складника економічного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*, (1), 134-144. http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2022/1_2022/25.pdf
6. Нусінов, В. Я., & Шура, Н. О. (2016). Еволюція наукових поглядів на трактування економічного потенціалу підприємства. *Молодий вчений*, (1)(28), 128-133.
7. Державна служба статистики України. <https://www.ukrstat.gov.ua/>

REFERENCES:

1. Kurochenko, O. V., Kopnov, M. A., Sladkevych, V. P., et al. (2008). *Ekonomika vid A do YA: Poniatiyno-terminolohichniy slovnyk*. [Economics from A to Z: Conceptual Terminology Dictionary]. Kyiv: DPK "Vydavnychiy dim "Personal".
2. Balakhonova, O. V. (2021). Uzahal'nennia skladovykh ekonomichnoho potentsialu pidpriemstva i mekhanizm yoho rozvytku. [Generalization of Components of the Economic Potential of an Enterprise and Its Development Mechanism]. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriya i praktyka upravlinnya*, 20(2), 98–115. [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2021.2\(48\).243683](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2021.2(48).243683)
3. Sabadyryova, A. L. (2010). Teoretychni osnovy orhanizatsiyi potentsialu pidpriemstva. [Theoretical Foundations of Enterprise Potential Organization]. *Ekonomist*, (1), 34–35.
4. Koval', L. V. (2010). Ekonomichniy potentsial pidpriemstva: sutnist' ta struktura. [Economic Potential of an Enterprise: Essence and Structure]. *Visnyk Natsional'noho universytetu "L'vivska politekhnika"*, 690, 59–65.
5. Lysenko, A. M. (2022). Analichna otsinka resursno-vyrobnychoho skladnyka ekonomichnoho potentsialu sil'skohospodars'kykh pidpriemstv. [Analytical Assessment of the Resource-Production Component of the Economic Potential of Agricultural Enterprises]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, (1), 134–144. Retrieved from: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2022/1_2022/25.pdf
6. Nusynov, V. Ya., & Shura, N. O. (2016). Evoliutsiia naukovykh pohliadiv na traktuvannia ekonomichnoho potentsialu pidpriemstva. [Evolution of Scientific Views on the Interpretation of Enterprise Economic Potential]. *Molodyi vchenyi*, (1)(28), 128–133.
7. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. [State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

INFLUENCE OF COMPONENTS OF ECONOMIC POTENTIAL ON THE EFFICIENCY AND COMPETITIVENESS OF AN AGRICULTURAL ENTERPRISE

KALINICHENKO Sergiy

The State Non-Profit Enterprise Testing Board, the Ministry of Public Health of Ukraine,
State Biotechnological University

The issue of ensuring the country's food security based on a steady increase in the volume of production of agricultural products involves increasing the efficiency of the economic potential of enterprises in the agrarian sector of the economy. The potential of the enterprise and its competitiveness are important aspects of the modern business environment. The potential of the enterprise describes its possibilities for achieving the goal, development, and success in the future. This capacity may include a variety of resources, such as financial, human, technical, material, and intellectual, and the ability to use them effectively. The enterprise's competitiveness determines its ability to compete successfully in the market, attract customers, and ensure stable profits. This means that the company skillfully uses its potential to create innovative products or services, develop an effective marketing strategy, optimize production processes and resource management, and respond to changes in the competitive environment. A successful enterprise can maximize its potential to ensure a high level of competitiveness, which in turn allows it to conduct successful activities in the long term. Effective use of the economic potential of organizations provides for the most stable position of the business entity, characterized by the most effective use of all types of resources. The components of the economic potential of the enterprise have a significant impact on its success and competitiveness. Economic potential is formed and functions under various economic, social, technological, and political factors. Managing this potential requires understanding and managing all these aspects, as well as considering their interaction and impact on the organization's activities..

Key words: potential, structure, components, agricultural enterprise, efficiency.